

Una visita al Gabinet de Medalles de la Biblioteca Reial de Bèlgica

*ROSSEND CASANOVA**

Ens ha semblat oportú, en aquest espai dedicat a la medalla, tractar un tema sovint oblidat, però no per això menys important: el de les institucions, tant públiques com privades, que s'han ocupat i s'ocupen de conservar, estudiar i difondre els seus respectius fons numismàtics.

La majoria d'aquestes institucions custodien diferents tipus de peces, des de monedes fins a gitons, pellofes, paper moneda, medalles o, fins i tot, targetes de crèdit. Això com a peces finals, perquè sovint també tenen dissenys, models, proves, encunyys, maquinària, biblioteca i un llarg etcètera. Malgrat l'indubtable interès que tenen totes aquestes peces, ens hem centrat en la medalla, però sense limitar-ne l'explicació, de manera que també hem procurat oferir un panorama de tots els àmbits de la numismàtica, que creiem que poden resultar d'interès per als nostres lectors.

D'institucions dedicades a la numismàtica, n'hi ha força i procurarem, en números futurs, presentar-les per al coneixement de tots i perquè sigui, alhora, un reconeixement envers aquells qui tenen cura d'aquest patrimoni, l'estudien i el difonen.

LA BIBLIOTECA REIAL DE BÈLGICA

D'entre les diferents institucions dedicades a la numismàtica, proposem començar per la històrica Biblioteca Reial de Bèlgica, que preserva un dels fons més importants a nivell internacional. Situada al centre de Brussel·les, reuneix la més rellevant col·lecció de medalles de l'Estat belga. Aquesta institució és coneguda pel seu acrònim KBR, que respon a la combinació de les sigles de

* Conservador del Museu de les Arts Decoratives de Barcelona.

Koninklijke Bibliotheek (KB, en neerlandès) i Bibliothèque Royale (BR, en francès).

Actualment s'accedeix a la KBR pel boulevard de l'Empereur, a tocar de l'Estació Central, però antigament el seu accés era per la plaça del Musée, on encara subsisteix el palau de Carles de Lorena, seu de la KBR des del segle XIX. Es tracta d'un edifici històric del segle XVIII i ampliat al segle XIX que a l'origen havia servit per a la cort abans no es construís l'actual Palau Reial.

L'origen de la KBR data del 19 de juny de 1837, quan l'Estat belga comprà la col·lecció del cèlebre bibliòfil Charles Van Hulthem, composta per setenta mil vo-

Vista de l'antic edifici de la Biblioteca reial a la Place du Musée.

La seu de la KBR vista des del Mont des Arts.

lums. Oberta al públic a partir de 1839, va ser ampliada amb un nou edifici entre 1878 i 1881. El 1935, a petició dels reis Elisabet i Leopold III, el Govern belga decidí construir una nova biblioteca a la memòria del rei Albert I, traspassat l'any anterior mentre practicava escalada. La primera pedra de la Biblioteca Reial Albert I no es posà fins passada la Segona Guerra Mundial, el 1954, aleshores de la mà del rei Balduí I. La seva construcció necessità de 28.000 m³ de formigó armat i 3.000 tones d'acer. Finalment, el 17 de febrer de 1969 s'inaugurà el nou edifici, projecte dels arquitectes Maurice Houyoux, Roland Delers i Jacques Bellemans.

La KBR s'integra avui en el complex administratiu i cultural Mont des Arts, una gran esplanada en pendent, enjardinada i envoltada per diversos monuments i edificis, dels quals la KBR és un dels principals. Està construïda sobre 13.000 m², però els seus diferents nivells ofereixen una superfície útil de 67.000 m². De fet, arriba a tenir disset pisos d'alçada, volum que queda en part amagat pel fort desnivell de l'esplanada. L'espai destinat als lectors ocupa una superfície de 8.000 m² que representen 1.100 seients. Els espais previstos per a les col·leccions contenen cent cinquanta quilòmetres de prestatgeries.

La KBR és avui la biblioteca científica general de l'Estat federal belga. En aquest sentit, cobreix un espectre molt ample del saber mundial. A banda de conservar el patrimoni imprès a Bèlgica (col·leccions generals), també ho fa com a responsabilitat nacional envers aquells dominis històrics dels quals té un patrimoni d'excepció (col·leccions especials). Té sis seccions o gabinets: Reserva d'exemplars rars, Cartes i plànols, Música, Estampes, Manuscrits i Medalles. Cadascuna d'aquestes seccions té l'orgull de trobar-se entre les deu i les quinze més importants del món i té la seva respectiva biblioteca especialitzada sense cap altra d'equivalent al país, cosa que les converteix en espais de recerca a nivell internacional.

EL GABINET DE MEDALLES

Situat al nivell 0 d'un dels cossos laterals de la KBR, el Gabinet de Medalles (Cabinet des Médailles, en francès i Penningkabinet, en neerlandès) conserva la col·lecció nacional d'objectes numismàtics o relacionats amb la numismàtica (des de monedes fins a medalles, paper moneda, condecoracions, gitons o fitxes, mereau, dinerals, ploms, insígnies, balances, pantògrafs o escultures, entre d'altres). La seva vocació és la de conservar, estudiar i enriquir aquest patrimoni, i s'ocupa d'oferir, gràcies a les seves col·leccions i la seva biblioteca, un centre d'excel·lència per a aquells qui s'interessen en aquests temes.

Per fer una mica d'història del Gabinet de Medalles, cal que ens remuntem al 8 d'agost de 1835, quan la col·lecció de medalles de l'Estat belga va ser trans-

Armaris de conservació de les peces del Gabinet de Medalles.

Peces d'or. Auris de Neró procedents del Tresor de Liberchies (descobert el 1969).

ferida al Museu d'armes antigues, armadures, objectes artístics i numismàtica. Si bé a partir d'aleshores la col·lecció de medalles compartí espai amb els altres objectes numismàtics, el nom actual de la secció es manté com a Gabinet de Medalles.

Cal fer notar que en el moment fundacional se'l dotà amb crèdits per a la compra de peces per a la col·lecció. De fet, s'ocupà d'aquest objectiu el gravador de la Monnaie de Brussel·les, J.-P. Braemt, que l'any següent ja adquirí 3.570

Peces en or i bronze. Auris i sestercis de Trajà (les monedes d'or procedeixen del tresor de Liberchies).

Medalles, una de les quals de nacre, procedents del Països baixos espanyols (segle XVI).

peces (32 d'or, 1.051 de plata i 2.487 de bronze i metalls diversos). A més, la Col·lecció de la Ciutat de Brussel·les, adquirida per l'Estat belga el 1845, s'hi incorporà amb 2.740 noves peces.

Des dels seus inicis, els conservadors desenvoluparen la col·lecció en sèries de monedes i medalles centrades en els vells Països Baixos. Per aconseguir-ho, varen recórrer a diverses col·leccions privades molt especialitzades, entre les quals destaquen les de monedes carolíngies (1862), les monedes brabançones de

L. De Coster (1865), les monedes d'Hainaut de R. Chalon (1868), els diversos lots de peces de Lieja de J. de Chestret de Haneffe (de 1883 a 1892), les medalles dels Països Baixos (1865), els getons de L. Geelhand (1887), els getons brussel·lesos d'E. Van den Broeck (1897) o la Col·lecció Robiano (1893).

Destacarem també la Col·lecció Albéric du Chastel (1842-1919), adquirida el 1899 gràcies a un crèdit especial de tres-cents mil francs en or, i que comprenia vuit-cents peces gregues i romanes, molt excepcionals per la seva raresa i la seva bona conservació, entre les quals cal destacar una raresa de primer ordre: l'auri d'Uranus Antonin.

La donació més important, la Col·lecció Lucien de Hirsch, va tenir lloc l'any 1900. Les seves 1.877 peces destaquen per la seva gran qualitat i, a banda de les monedes, el llegat inclou una rica biblioteca i una col·lecció de vasos, estatuets i objectes arqueològics de primer ordre, com ho exemplifica el *Punyal de cerimònia* del faraó Kamoses (ca. 1540 aC.).

Nombroses donacions o adquisicions han tingut lloc al llarg del segle xx, com la donació, el 1904, d'H. Surmont de Volsberghe que enriquí considerablement el Gabinet de Medalles amb centenars de monedes, medalles, condecoracions i getons.

El 1924 s'adquirí la col·lecció del vescomte B. de Jonghe, que contenia més de sis mil monedes gal·les, merovíngies, carolíngies i de tots els principats i senyories dels Països Baixos. El 1971, la Banca Nacional va permetre al Gabinet de Medalles ser el dipositari del famós Tresor de Liberchies, compost per diversos centenars d'auris romans. Cinc anys més tard va adquirir d'un sol cop la col·lecció de condecoracions formada per Dom Grégoire De Clercq i consistent en 5.549 peces.

Avui encara el Gabinet de Medalles continua rebent dons importants. És el cas del fet per Claude Roelandt entre 1998 i 1999 (diversos milers de monedes dels darrers tres segles) o pels hereus de Zéphyr Henin (diversos milers de monedes de l'antiguitat als nostres dies). A banda del pressupost anual que, any rere any, permet completar col·leccions i adquirir aquelles peces que donen major sentit a les adquisicions, assenyalarem que la compra d'objectes i peces numismàtiques s'adreça actualment a peces belgues considerades importants per al patrimoni nacional.

LA IMPORTÀNCIA DE LES COL·LECCIONS

Les col·leccions del Gabinet de Medalles sobrepassen els 200.000 objectes, que es poden distribuir en 83.000 monedes, 37.000 medalles, 18.000 bitllets de banc, 14.000 getons, 2.000 pesos monetaris i balances de canvi, 22.000 insígnies

i condecoracions, i 24.000 varis. Aquest volum i la seva qualitat excepcional situen la KBR entre les quinze millors institucions d'aquest tipus al món i és la primera sobre les monedes i medalles dels Països Baixos meridionals.

Cal destacar, entre la col·lecció de medalles, que conserva la majoria de les obres de Théodore van Berckel, el medallista més important del segle XVIII a Bèlgica. I afegirem que el Gabinet de Medalles posseeix una de les peces numismàtiques més apreciades, el tetradracma d'Aetna, una moneda pesant d'argent i encunyada a Sicília durant el segon quart del segle V aC. Aquesta peça, amb

Medalles de Godefroid Devreese dins la col·lecció de medalles belgues del segle XX.

Vista parcial de la Biblioteca.

la imatge de Silès, s'exhibí per primera vegada a Grècia entre el 29 de setembre de 2010 i el 15 de gener de 2011 quan es va poder veure al Museu Numismàtic d'Atenes l'exposició «Tot el que brilla... La contribució belga a la numismàtica grega».

LA BIBLIOTECA

En ser una institució de recerca abans que museològica, el Gabinet de Medalles vetlla particularment pel manteniment de la seva biblioteca. Actualment és força important, amb més de 40.000 llibres, 6.000 monografies, 18.000 publicacions periòdiques, 17.000 catàlegs de vendes i 2.000 fullets.

Excepte els catàlegs de vendes (subhastes), la totalitat del fons està informatitzat i és accessible a través d'un servidor (http://www.kbr.be/catalogues/catalogues_fr.html). Al web de la KBR també es pot trobar una llista amb tots els catàlegs de vendes (il·lustrats o no) que es conserven. La llista s'actualitza regularment amb l'arribada de nous catàlegs i en el seu registre es té en compte la casa de subhastes, la ciutat i el país de la venda, el número i la data de cada una, i en casos puntuals s'esmenta el tipus de moneda o la seva època, de manera que pugui ser d'utilitat per als estudiosos. A més, estan classificats, si el catàleg ho permet, per venda de peces de l'Antiguitat, de l'Època contemporània, Medieval, Medalles i Temps moderns.

Actualment, el director general de la KBR és Patrick Lefèvre, el Gabinet de Medalles està dirigit per François de Callataÿ i ens va atendre, molt amablement, la conservadora Cécile Arnould (cecile.arnould@kbr.be) durant la visita que hi vàrem fer el juliol de 2010.

Biblioteca Reial de Bèlgica

Gabinet de Medalles

4, Boulevard de l'Empereur

1000 Brussel·les

Bèlgica

info@kbr.be